05/03/2024

Θεός αποκαλυπτόμενος- Του Γεωργίου Γαλίτη

/ Γνώμες

Προϋπόθεση της προσεγγίσεως του απροσίτου Θεού είναι η αγνωσία, η γνώση δηλαδή ακριβώς της αδυναμίας μας να προσεγγίσουμε και να γνωρίσουμε τον Θεό διά της νοητικής οδού. Παρά ταύτα ο απρόσιτος κατά την ουσία Θεός γνωρίζεται και αποκαλύπτεται στους ανθρώπους διά των ακτίστων ενεργειών του. Ο άνθρωπος δεν νοεί τον Θεό, αλλά τον βιώνει. Η οδός που οδηγεί σ' αυτόν είναι βιωματική, είναι μία πορεία, η οποία έχει ως τέρμα την θέωση. Έτσι ο άνθρωπος μέσω της α-λογίας φτάνει στην δοξο-λογία του Θεού.

- Γράφει ο Γεώργιος Γαλίτης, Ομ. Καθηγητής Θεολογικής Σχολής Αθηνών

Ο Θεός, λοιπόν, είναι μεν απρόσιτος, αλλά κατά την ουσία. Είναι όμως προσιτός σε μας κατά την ενέργεια: διά των ακτίστων ενεργειών του, με τις οποίες αποκαλύπτεται στον άνθρωπο. Στην πραγματικότητα λοιπόν δεν πρόκειται για αντίφαση, αλλά για μία διαλεκτική σύνθεση. Ας τα δούμε αυτά πιο αναλυτικά.

Ξεκινάμε από την ερώτηση, τί είναι Θεός. Θεός είναι εξ ορισμού το τελείως απρόσιτο. Αν ρωτήσει κάποιος τί είναι Θεός, αυτή είναι μια ανόητη ερώτηση, δεν έχει νόημα, γιατί Θεός είναι αυτό για το οποίο δεν μπορούμε να ρωτήσουμε, να ορίσουμε τί είναι: γιατί ο Θεός απλά είναι. Ο Θεός είναι το είναι. Γι' αυτό δεν μπορούμε να τον συλλάβουμε. Όταν ο Μωϋσής ρώτησε το Θεό στη φλεγομένη βάτο, «από ποιόν εγώ θα πω ότι έχω την εντολή αυτή, ποιό είναι το όνομά σου», εκείνος απάντησε «εχγιέ ασέρ εχγιέ», εγώ είμαι ο «εγώ είμαι», αυτός που εγώ είμαι. Αυτό το μετέφρασαν οι Εβδομήκοντα «εγώ ειμί ο ων». Αυτό το «ο ων», που σημαίνει ο υπάρχων, αποδίδει κατά κάποιον τρόπο το Γιαχβέ του εβραϊκού κειμένου της Παλαιάς Διαθήκης, που είναι παλαιότερη μορφή του «εχγιέ». Το Γιαχβέ σημαίνει, λοιπόν, «εγώ ειμί». Όταν στην Αγία Γραφή, στην Καινή Διαθήκη, στο κατά Ιωάννην Ευαγγέλιο κυρίως, ο Χριστός αναφέρει τις λέξεις «εγώ ειμί», αυτό το «εγώ ειμί» είναι το Γιαχβέ. Ο Ιωάννης έχει ως σκοπό να αποδείξει ότι ο Ιησούς είναι ο Γιαχβέ. Κάθε Ευαγγελιστής έχει έναν ειδικό θεολογικό σκοπό. Ο σκοπός του Ιωάννη είναι αυτός. Όσες φο¬ρές ο Χριστός είπε «εγώ ειμί», εννοούσε ότι είναι ο Γιαχβέ, και γι' αυτό ο Ιωάννης αναφέρει: «Εγώ ειμί η οδός και η αλήθεια και η ζωή». «Εγώ ειμί το φως του κόσμου». «Εγώ ειμί η θύρα»…

Ο Χριστός είναι λοιπόν ο Λόγος του Γιαχβέ, είναι εκείνος, στο πρόσωπο του οποίου απεκαλύφθη ο Γιαχβέ. Ο Χριστός είναι η αποκάλυψη του Γιαχβέ, εκείνος διά του οποίου πηγαίνει κανείς στον Γιαχβέ: «Εγώ ειμί η θύρα»· «εγώ ειμί η οδός» «ίνα γνώτε ότι εγώ ειμί». Εάν κανείς δεν ξέρει, δεν μπορεί να ερμηνεύσει το «εγώ ειμί ο ων». Όταν πήγαν οι στρατιώτες στον κήπο της Γεθσημανή για να τον συλλάβουν, ο Χριστός τους ρώτησε: «Τίνα ζητείτε»; Και όταν αυτοί είπαν «Ιησούν τον Ναζωραίον», ο Χριστός απάντησε «εγώ ειμί». Ακούγοντας «εγώ ειμί» οπισθοχώρησαν και έπεσαν πρηνείς, σαν μια δύναμη να τους έσπρωξε, γιατί άκουσαν τη λέξη, τη φράση αυτή, που κανείς δεν μπορούσε να πει. Λέγοντας ο Ιησούς «εγώ ειμί», τους έλεγε εγώ είμαι ο Γιαχβέ. Αυτή είναι λοιπόν η ουσία της αποκαλύψεως του Θεού.

Για να μπορέσουμε να μιλήσουμε για το Θεό, για να μπορούμε να συνεννοηθούμε, χρησιμοποιούμε δύο δρόμους. Ο ένας είναι ο αποφατικός, δηλαδή η γνώση της αγνωσίας του Θεού. Ο Θεός είναι αόρατος, ακατάληπτος, ανεξιχνίαστος. Όλα

αυτά τα αρνητικά είναι ο αποφατικός δρόμος. Λέγοντας ότι ο Θεός είναι αόρατος, αναφής, απρόσιτος, στην πραγματικότητα λέμε τι δεν είναι. Λέμε τι είναι, λέγοντας τι δεν είναι. Ο άλλος τρόπος είναι ο καταφατικός. Λέμε, ο Θεός είναι δίκαιος, ή, στην ευχή της Θείας Λειτουργίας, («Συ γαρ εί Θεός ανέκφραστος, απερινόητος, αόρατος, ακατάληπτος...»), «αεί ων, ωσαύτως ων»· εδώ μιλάμε κατα¬φατικά. Αλλά και από τα καταφατικά που λέμε για τον Θεό, πάλι δεν λέμε την ουσία του Θεού: λέμε τα περί τον Θεό, λέμε ιδιότητες του Θεού· «εκ των ημετέρων ανεπλάσθη τα του Θεού». Εμείς υπάρχουμε εν χρόνω, ο Θεός είναι αεί ων· εμείς αλλοιούμεθα, ο Θεός είναι ωσαύτως ων. Αυτά όλα, η καταφατική οδός, δεν μας λέει πάλι τι είναι ό Θεός.

Στην Α’ προς Τιμόθεον Επιστολή, στο 6ο κεφάλαιο, ο Θεός αναφέρεται ως «ο μόνος έχων αθανασίαν» (πάλι αποφατικός δρόμος), «φως οικών απρόσιτον». Το αναλύσαμε ήδη. Απρόσιτο φως, το οποίο «ουδείς ανθρώπων είδεν ή ιδείν δύναται» (Ιωάννης Χρυσόστομος). Όμως, «φως οικών». Αυτός είναι λοιπόν ο καταφατικός δρόμος, συνδυασμένος εδώ με τον αποφατικό.

*****

Για να προσεγγίσει την έννοια του απροσίτου του Θεού, του όλως άλλου, του ολοκληρωτικά διαφορετικού από ό,τι γνωρίζουμε και από ό,τι είναι δυνατόν να γνωρίσουμε και να συλλάβουμε, η κλασική θεολογία, ακολουθούσα τη φιλοσοφία, κυρίως την αριστοτελική, διακρίνει μεταξύ φυσικού και μεταφυσικού. Βέβαια ο Αριστοτέλης δεν είπε τίποτε περί της εννοίας μεταφυσική, απλώς μετά τα Φυσικά έγραψε ένα άλλο κείμενο, που ονομάσαμε Μετά τα Φυσικά, όθεν τα Μεταφυσικά. Η διάκριση μεταξύ φυσικού και μεταφυσικού δεν είναι κυρίως ειπείν ορθόδοξη. Άλλοι χρησιμοποιούν τη λέξη υπερφυσικό. Και αυτό το λέμε πάλι για να συνεννοηθούμε: υπέρ την φύσιν. Η μόνη θεολογική ορθόδοξη διάκριση είναι η διάκριση μεταξύ κτιστού και ακτίστου. Άκτιστος είναι μόνον ο Θεός. Απρόσιτος μεν κατά την ουσία, προσιτός δε κατά τις ενέργειες. Άκτιστος είναι ο Θεός, η ουσία του Θεού είναι απρόσιτη, οι ενέργειές του επίσης άκτιστες, αλλά όμως προσιτές. Κτιστός είναι ο κόσμος, το σύμπαν, οι άγγελοι, οι άνθρωποι και ότι άλλο υπάρχει εκτός του Θεού.

Άλλη διάκριση που γίνεται, είναι η μεταξύ του υλικού και του πνευματικού κόσμου. Στον πνευματικό κόσμο όμως τοποθετούνται οι άγγελοι, η ψυχή, ο Θεός. Συμφυρμός δηλαδή κτιστού και ακτίστου.

Οι δύο έννοιες, το κτιστό και το άκτιστο, είναι εξ ορισμού μη συμβατές, είναι δύο έννοιες που δεν μπορούν να έχουν καμία επαφή μεταξύ τους. Η συνειδητοποίηση εκ μέρους του ανθρώπου αυτής της αποστάσεως μεταξύ κτιστού και ακτίστου

δημιουργεί στον άνθρωπο το υπαρξιακό άγχος. Η προσπάθεια γεφυρώσεως αυτού του άγχους γεννά όλες τις εκδηλώσεις που ονομάζουμε θρησκεία. Η θρησκεία δεν κάνει τίποτε άλλο, παρά να προσπαθεί να γεφυρώσει την απόσταση μεταξύ κτιστού και ακτίστου, του Θεού και του ανθρώπου.

Ζούμε στον κόσμο και καταλαβαίνουμε ότι πάνω από τον κόσμο υπάρχει ένας άλλος κόσμος, ο υπέρ-κόσμος. Ένα κάλυμμα σκεπάζει τον κόσμο και εμείς προσπαθούμε να διαπεράσουμε το κάλυμμα, να δούμε από πάνω. Αυτή η προσπάθεια λέγεται θρησκεία.

Προσπαθεί ο άνθρωπος με τη θρησκεία και τα υποκατάστατα της θρησκείας να γεφυρώσει το χάσμα, να φτάσει ψηλά. Υποκατάστατα μπορεί να είναι και οι ιδε¬ολογίες, αυτές που τελειώνουν σε ισμός: Μαρξισμός, Σοσιαλισμός, Καπιταλισμός, Κομμουνισμός· όλα αυτά είναι προσπάθειες να γεφυρώσουμε το χάσμα. Άλλος προσπαθεί να φτάσει επάνω με μια ιδεολογία, άλλος με την τέχνη, με τα ταξίδια, με την ικανοποίηση των παθών, είτε αυτά λέγονται χρήμα, είτε δόξα, είτε ηδονή, είτε οτιδήποτε άλλο. Όλα αυτά είναι υποκατάστατα, με τα οποία προσπαθούμε να γεμίσουμε την ψυχή μας, το υπαρξιακό κενό, το υπαρξιακό χάος, να απαλλαγούμε από το υπαρξιακό άγχος και να φτάσουμε στον υπέρκοσμο. Ακόμη έχουμε, χειρότερες μορφές υποκαταστάτων, τα ναρκωτικά, τα βαριά, ή και πιο αθώα ναρκωτικά, όπως το κάπνισμα. Όλα αυτά είναι ασυνείδητες αναζητήσεις μιας χαμένης Εδέμ.

Όσο κι αν ο άνθρωπος προσπαθεί να ανέβει επάνω, όλες αυτές οι προσπάθειες της θρησκείας ή των υποκαταστάτων της, είναι ανίκανες να λυτρώσουν τον άνθρωπο, είναι ανίκανες να μας δείξουν τι βρίσκεται στον υπέρκοσμο. Ο μόνος τρόπος είναι, ο Επάνω να ανοίξει μία καταπακτή, να ρίξει μια σκάλα, να έρθει κάτω ο ίδιος και να μας ανεβάσει επάνω. Αυτό έκανε ο Χριστός, αυτό είναι η εν Χριστώ αποκάλυψη, αυτή είναι η αποκάλυψη του Θεού. Ο Θεός κατέβηκε κάτω, γι’ αυτό λέει ο Χριστός «εγώ ειμί η οδός» και «η θύρα», γι’ αυτό και λέμε στην Παναγία: «Χαίρε κλίμαξ επουράνιε, δι’ ης κατέβη ο Θεός, χαίρε γέφυρα μετάγουσα τους εκ γης προς ουρανόν».

Ή, για να χρησιμοποιήσω μίαν άλλην εικόνα, περπατάμε στο σκοτάδι, και εκεί που δε βλέπουμε μπροστά μας τίποτα, ξαφνικά μια αστραπή μάς φωτίζει και βλέπουμε πού βαδίζουμε. Αυτή είναι η αποκάλυψη. Δεν ανακαλύψαμε μόνοι μας πού βαδίζουμε, αυτό είναι αποκάλυψη. Κάποιος μου αποκαλύπτει κάτι.

Άρα λοιπόν ο Χριστιανισμός δεν είναι θρησκεία. Θρησκεία είναι όλες οι προσπάθειες του ανθρώπου να φτάσει μόνος, δι’ ιδίων δυνάμεων εκεί πάνω, πράγμα αδύνατο. Ο Χριστιανισμός είναι αποκάλυψη, είναι η αποκάλυψη του Θεού

στους ανθρώπους. Για να το πω αλλιώς, είναι η εισβολή του Υιού του Θεού στην ιστορία. Ο Θεός ο άκτιστος έφτιαξε τον κτιστό κόσμο. Ο κόσμος ο κτιστός έπεσε διά της αμαρτίας στη φθορά και στον θάνατο. Βρίσκεται στην ταλαιπωρία, στο άγχος, και πρέπει κάποιος να τον λυτρώσει. Για να λυτρώσει τον άνθρωπο ο Θεός εισέβαλε στο χώρο, στην ιστορία, έγινε άνθρωπος, και εν Χριστώ μάς έσωσε. Άρα το περιεχόμενο της αποκαλύψεως δεν είναι μία ιδέα, μία κοσμοθεωρία. Πολλοί χρησιμοποιούν τον όρο χριστιανική κοσμοθεωρία, ή χριστιανική ιδεολογία. Δεν πιστεύουμε σε μία κοσμοθεωρία. Το πρόβλημά μας δεν λύνεται με ιδέες και θεωρίες, αλλά με την πίστη στον ένα Θεό, ο οποίος αποκαλύφθηκε. Σ’ αυτόν που κατέβηκε από την κλίμακα, να του δώσουμε το χέρι να μας ανεβάσει εκεί πάνω. Αυτό είναι η σωτηρία, η αποκάλυψη.

Δεν είναι λοιπόν το περιεχόμενο της αποκαλύψεως μία ιδέα και μία θεωρία, αλλά ένα πρόσωπο, το πρόσωπο του Ιησού Χριστού. Πολλοί λένε, ο Χριστός ήταν ένας μεγάλος δάσκαλος, ηθικός αναμορφωτής, κοινωνικός εργάτης. Αν ήταν κάτι από αυτά, αλίμονό μας. Η σωτηρία μας θα ήταν αδύνατη. Θα μπορούσε κάποιος να πει, ο Κομφούκιος είπε πολύ ωραία πράγματα, και ότι ο Μωάμεθ δεν είπε άσχημα πράγματα. Και ο Μωϋσής στην Παλαιά Διαθήκη είπε ωραία πράγματα, κανείς δεν μπορεί να μας σώσει όμως, κανείς δεν είναι ο σωτήρας. Δεν σώζουν οι ηθικές διδασκαλίες, δεν σωζόμαστε αν γίνουμε καλοί άνθρωποι. Και ένας άθεος, βουδδιστής, ινδουϊστής, μπορεί να είναι καλός άνθρωπος. Σώζεται κανείς αν αφήσει το χέρι του να το πιάσει ο Χριστός, ο αποκαλυφθείς Θεός, και να τον οδηγήσει επάνω. Δεν αρκεί να πιστεύεις στον Θεό. Σε θεό πιστεύουν όλες οι θρησκείες. Πρέπει να πιστεύεις στον Χριστό. Το πρόσωπο του Ιησού Χριστού είναι ο Θεός που αποκαλύφθηκε· «Κύριε, δείξον ημίν τον πατέρα και αρκεί ημίν», λέγει ο Φίλιππος (Ιω. 14, 8). Και απαντά ο Χριστός: «Τοσούτον χρόνον μεθ’ υμών ειμί, και ουκ έγνωκάς με, Φίλιππε; ο εωρακώς εμέ εώρακε τον πατέρα»: διότι στο πρόσωπό μου βλέ¬πει κανείς τον Πατέρα. Γι’ αυτό γράφει και ο Παύλος, ότι ο Χριστός είναι η «εικών του Θεού» (Β’ Κορ. 4, 4) «του αοράτου» (Κολ. 1, 15).

Αυτό είναι λοιπόν το περιεχόμενο της αποκαλύψεως του Θεού.

*****

Η κλασική θεολογία διακρίνει μεταξύ φυσικής και υπερφυσικής αποκαλύψεως. Η φυσική αποκάλυψη πραγματώνεται στον κόσμο, στην ιστορία και στη συνείδηση του ανθρώπου. Πράγματι στη θέα του κόσμου, «τοις ποιήμασι νοούμενα καθοράται τα αόρατα του Θεού» (Ρωμ. 1, 20). Άρα λοιπόν υπάρχει η φυσική αποκάλυψη. Όμως η φυσική αποκάλυψη δεν μπορεί να σώσει τον άνθρωπο. Χρειάζεται και η υπερφυσική αποκάλυψη. Χρησιμοποιούμε τη λέξη, όπως είπα, της κλασικής, ακαδημαϊκής θεολογίας. Στην ορθόδοξη θεολογία, εννοώ την πατερική θεολογία,

αυτή η διάκριση μεταξύ φυσικού και υπερφυσικού δεν είναι ιδιαίτερα προσφιλής. Οι Πατέρες δεν συμπαθούν αυτόν τον όρο. Περισσότερο χρησιμοποιούν άλλες εικόνες:

Ο Θεός είναι αγάπη. Τα τρία πρόσωπα περιχωρούνται και είναι ενωμένα «ασυγχύτως, ατρέπτως, αδιαιρέτως, αχωρίστως». Ο Θεός, το μόνο όντως μακάριο Ον, υπάρχει ως αγάπη. Επειδή είναι αγάπη, δεν θέλησε να κρατήσει τη μακαριότητά του για τον εαυτό του, αλλά ανοίγει, τρόπον τινά, εξέρχεται εαυτού και δημιουργεί άλλα όντα για να μετάσχουν στην μακαριότητά του. Τα όντα αυτά πρέπει, για να μπορέσουν να μετάσχουν στην μακαριότητά του, να είναι λογικά και ελεύθερα. Αν ήταν λογικά, αλλά δεν ήταν ελεύθερα, σκεφθείτε το βάσανο ενός λογικού όντος που είναι καταναγκασμένο να κάνει κάτι. Εάν ήταν ελεύθερα, αλλά δεν ήταν λογικά, μπορείτε να καταλάβετε τις συνέπειες, από τα μικρά παιδιά. Αφήστε τα να κάνουν ό,τι θέλουν. Θα ήταν καταστροφή. Αυτό σημαίνει το ότι ο άνθρωπος επλάσθη «κατ’ εικόνα» Θεού. Αλλά επλάσθη και «καθ’ ομοίωσιν». Για να μπορέσει να εκπληρώσει το «καθ’ ομοίωσιν» πρέπει να είναι ελεύθερος και λογικός. Αλλιώς δεν θα μπορούσε να έχει αξία η προσπάθειά του, δεν θα μπο-ρούσε το καλό να είναι καλό. Το καλό είναι καλό, γιατί είναι αποτέλεσμα της ελεύθερης επιλογής του ανθρώπου. Το κακό είναι κακό, γιατί πάλι ελεύθερα το επέλεξε ο άνθρωπος. Καλό και κακό είναι το αποτέλεσμα της ελεύθερης επιλογής.

Ανοίγει λοιπόν ο Θεός, εξέρχεται εαυτού, δημιουργεί τον άνθρωπο, δημιουργεί την κτίση για να βάλει τον άνθρωπο μέσα σ’ αυτήν, και του δίνει την εντολή.

Εδώ θα κάνω μία παρένθεση. Όλο αυτό το σύμπαν που υπάρχει – ζούμε σε έναν κόσμο όπου το ηλιακό σύστημα είναι ένα μέρος, ένας κόκκος, ένα από τα πολλά δισεκατομμύρια αστέρια του γαλαξία μας, και υπάρχουν δισεκατομμύρια γαλαξίες – όλα αυτά τα έφτιαξε ο Θεός για τον άνθρωπο; Ναι, για τον άνθρωπο. Είναι χαρακτηριστικό ότι οι σημερινοί φυσικοί και οι αστρονόμοι δέχονται στην πλειοψηφία τους ως λόγο για τον οποίο έγινε το σύμπαν τη λεγόμενη ανθρωπική αρχή. Το σύμπαν έγινε για τον άνθρωπο. Όλα συντείνουν στον άνθρωπο. Αλλά το τέρμα όλης αυτής της εξελίξεως, αν θέλετε από το μηδέν, από τη στιγμή της λεγομένης μεγάλης εκρήξεως, μέχρι τη στιγμή που εμφανίσθηκε ο άνθρωπος, όλα κατατείνουν στη δημιουργία του ανθρώπου και όλα έγιναν για τον άνθρωπο. Το άνοιγμα αυτό του Θεού δημιουργεί την αρχή του κόσμου και του χρόνου. «Εν αρχή εποίησεν ο Θεός τον ουρανόν και την γην… και είπεν ο Θεός· γενηθήτω φώς· και εγένετο φως… Και είπεν ο Θεός… Και είπεν ο Θεός…» (Γεν. 1, 1 κ.ε.). Αυτό το «και είπεν» είναι μία ανθρωποπαθής έκφραση. Σημαίνει ότι διά του Λόγου του εποίησε τα πάντα, «τω λόγω του Κυρίου εστερεώθησαν οι ουρανοί», «αυτός είπε και εγενήθησαν, αυτός ένετείλατο και έκτίσθησαν». «Ο Πατήρ δι’ Υιού εν Αγίω Πνεύμαπ ποιεί τα πάντα». Αυτό ήταν η αρχή του ανοίγματος του Θεού, η αρχή της

αποκαλύψεως δηλαδή. Το τέλος; «Πολυμερώς και πολυτρόπως πάλαι ο Θεός λαλήσας τοις πατράσιν εν τοις προφήταις, επ’ εσχάτου των ημερών τούτων ελάλησεν ημίν εν υίώ» (Εβρ. 1, 1-2). «Ο μονογενής υιός ο ων εις τον κόλπον του πατρός, εκείνος εξηγήσατο» (Ιω. 1, 18). Εκείνος. Δεν χρειαζόμαστε άλλον. Δεν χρειαζόμαστε δηλαδή γκουρού, τον τεκτονισμό, τον ένα οποιονδήποτε -ισμό για να μας οδηγήσει, να μας εξηγήσει τα του Θεού, δεν χρειαζόμαστε θρησκεία, χρειαζόμαστε αποκάλυψη. Ο Χριστός είναι η πληρότης. «Και εκ του πληρώματος αυτού ημείς πάντες ελάβομεν, και χάριν αντί χάριτος· ότι ο νόμος διά Μωϋσέως εδόθη, η χάρις και η αλήθεια διά Ιησού Χριστού εγένετο» (Ιω. 1,17). Ο νόμος εδόθη, η χάρις και η αλήθεια εγένετο, πραγματοποιήθηκε: μία διαφορετική λέ¬ξη, μία διαφορετική έννοια. Και το ίδιο μας λέγει πάλι ο Ιωάννης: «Ο Λόγος σαρξ εγένετο» (Ιω. 1, 14). Το ίδιο ρήμα. Το εγένετο σημαίνει την πραγματοποίηση, την υλοποίηση, κάτι το χειροπιαστό. Ο Λόγος αυτός του Θεού «σαρξ εγένετο». Ο Θεός, τον οποίον «ουδείς εώρακε πώποτε», απεκαλύφθη διά Ιησού Χριστού, ο οποίος έγινε ο μεσίτης της αποκαλύψεως.

jesus_pantokratorΑποκαλυπτόμενος

Εδώ μπορούμε να διακρίνουμε τρεις βαθμίδες αποκαλύψεως. Η πρώτη είναι όταν ο Θεός ανοίγει, εξέρχεται εαυτού, δημιουργεί τον κόσμο («Εν αρχή εποίησεν ο Θεός τον ουρανόν και την γην»)· στην δεύτερη έχουμε την πλήρωση της αποκαλύψεως («Ο Λόγος σαρξ εγένετο»)· και έχουμε και μιαν τρίτη αποκάλυψη, που είναι η ολοκλήρωση, είναι η μέλλουσα κρίση. Εκεί θα αποκαλυφθεί πάλι ο Θεός, αλλά θα αποκαλυφθεί ως φως για τους αξίους και ως «πυρ καταναλίσκον» για τους αναξίους («Αποκαλύπτεται οργή Θεού απ’ ουρανού επί πάσαν ασέβειαν και αδικίαν ανθρώπων»(Ρωμ. 1,18).

*****

Το περιεχόμενο λοιπόν της αποκαλύψεως είναι ο Ιησούς Χριστός, δηλαδή ο Θεός αποκαλυπτόμενος εν Υιώ, δηλαδή σε μία συγκεκριμένη ανθρώπινη μορφή, ένα συγκεκριμένο ιστορικό πρόσωπο, στο οποίο, «ότε ήλθε το πλήρωμα του χρόνου», ενώθηκε η θεότητα με την ανθρωπότητα.

Πού βρίσκεται η αποκάλυψη αυτή; Πού φυλάσσεται, ποιός την προσφέρει;

Ο Χριστός ήλθε στη γη, έζησε, σταυρώθηκε, αναστήθηκε, ανελήφθη, αλλά δεν έφυγε από τον κόσμο. Συνεχίζει να ζει παρατεινόμενος στους αιώνες ως Εκκλησία. Ο Χριστός είναι η Εκκλησία, την οποία ίδρυσε ο ίδιος με τη σταυρική του θυσία, και την οποία τρέφει και συντηρεί με το αίμα του διά της Θείας Ευχαριστίας. Αυτός έστειλε από το θρόνο του Θεού το Άγιο Πνεύμα, που συνήγαγε στο όνομά

του όλους όσοι πίστευσαν και βαπτίσθηκαν για να αποτελέσουν την μεσσιανική σύναξη, την κοινωνία των αγίων, τον νέο Ισραήλ, το λαό του Θεού. Γι' αυτό μετά την θεία κοινωνία των πιστών, λέει ο ιερέας: «Σώσον, ο Θεός, τον λαόν σου και ευλόγησον την κληρονομίαν σου». Γινόμαστε λαός του Θεού, κληρονομιά του, διά της Θείας Ευχαριστίας, που μόνον στην Εκκλησία προσφέρεται και η οποία μόνον δομεί την Εκκλησία. Όπου Εκκλησία, εκεί και Θεία Ευχαριστία, και όπου τελείται η Θεία Ευχαριστία εκεί βρίσκεται η Εκκλησία.

Αυτό είναι η 'Εκκλησία: ο λαός του Θεού, το σώμα του Χριστού, με κεφαλή το Χριστό και μέλη εκείνους που μπολιάσθηκαν στο σώμα της Εκκλησίας και τρέφονται από τους ζωτικούς χυμούς του δένδρου αυτού, που είναι η Εκκλησία: τρέφονται από την Θεία Ευχαριστία. Εκεί μπορεί να βρει κανείς τον, απρόσιτο μεν, άλλα αποκαλυπτόμενο εν Χριστώ Ιησού Θεό.

Αυτήν την αποκάλυψη η Εκκλησία την προσφέρει ως θεματοφύλαξ της με δύο τρόπους:

α). ως σώμα και αίμα Χριστού. Παίρνοντας το σώμα και το αίμα του Χριστού παίρνουμε τον ίδιο τον αποκαλυφθέντα Θεό που κατέβηκε κάτω στη γη·

β). ως κήρυγμα, ως προφορικό και γραπτό λόγο του Θεού.

Την μεν πρώτη μορφή της αποκαλύψεως την παίρνουμε διά του στόματος, τη δεύτερη διά των ώτων, της ακοής· βρώση και ακοή. Αυτά συμβολίζουν και οι δύο Είσοδοι που γίνονται στην Εκκλησία, Μικρά και Μεγάλη. Στη Μικρά Είσοδο ο διάκονος ή ο ιερέας κρατεί το Ευαγγέλιο, το οποίο λιτανεύει διά μέσου των πιστών – όλοι, όλος ο λαός μετέχει σ' αυτό – και λέει: «Σοφία»: αυτό που κρατώ είναι η Σοφία· «ο Χριστός εγενήθη σοφία ημίν από Θεού» (Α' Κορ. 1, 30). Η σοφία του Θεού είναι ο Χριστός. Αυτό που κρατώ είναι ο Χριστός, η Σοφία. «Ορθοί» λοιπόν. Και ψάλλεται κατόπιν: «Δεύτε προσκυνήσωμεν και προσπέσωμεν Χριστώ...», δηλαδή τη Σοφία του Θεού. Ακολούθως εναποτίθεται το Ευαγγέλιο στην Αγία Τράπεζα και στη συνέχεια διά της αναγνώσεως και του κηρύγματος γίνεται ο αποκαλυφθείς Λόγος του Θεού προσιτός σε μας διά των ώτων, της ακοής.

Στη Μεγάλη Είσοδο παίρνει ο διάκονος ή ο ιερέας τα Τίμια Δώρα που δεν έχουν μεταβληθεί ακόμη σε σώμα και αίμα Χριστού, έχουν όμως προετοιμασθεί στην Προσκομιδή, και εν λιτανεία λέει πάλι: «Πάντων ημών μνησθείη Κύριος ο Θεός εν τη βασιλεία αυτού πάντοτε, νυν και αεί και εις τους αιώνας των αιώνων». Εν τη βασιλεία αυτού. Όλη αυτή η λιτανεία συμβολίζει την πορεία προς τη βασιλεία του Θεού, η οποία βασιλεία ανοίχθηκε με την πόρτα του «Ευλογημένη η βασιλεία...» στην αρχή της Θείας Λειτουργίας. Ανοίγουμε με τη Λειτουργία τις πύλες: «Εγώ

ειμί η θύρα» (Ιω. 10, 7.9), ελάτε να μπείτε δι’ εμού στη βασιλεία των ουρανών. Και όλοι μας γνωρίζουμε ότι στη θέση του τρίτου Αντιφώνου, στο σημείο που σήμερα ψάλλουμε για λόγους συντομίας το Απολυτίκιο, κανονικά ψάλλονται οι Μακαρισμοί, στους οποίους αναλύεται πως ο Αδάμ εξεβλήθη του παραδείσου και πως ο ληστής «παρεβίασε» τις πύλες του με το «μνήσθητί μου». Ο παράδεισος είναι η βασιλεία του Θεού.

Άρα λοιπόν η βασιλεία του Θεού εκφράζεται με τις δύο αυτές πομπές, λιτανείες, εισόδους, που είναι ένα νόμισμα με δύο πλευρές. Δε μπορούμε να τις χωρίσουμε. Δε μπορούσε να κάνουμε Θεία Ευχαριστία χωρίς ανάγνωση Ευαγγελίου, ούτε ανάγνωση Ευαγγελίου χωρίς τη Θεία Ευχαριστία. Αυτοί είναι οι δύο πόλοι, γύρω από τους οποίους περιστρέφεται όλη η Θεία Λειτουργία και συνεπώς όλη η εν Χριστώ ζωή μας. Άρα η βασιλεία του Θεού, η αποκάλυψη, είναι κηρυσσομένη και βιουμένη, κηρυγματική και βιωματική. Πρώτα κηρύσσεται και ύστερα βιούται. Πρώτα διαβάζουμε το Ευαγγέλιο και μετά κοινωνούμε. Πώς θα σωθούν, αν δεν πιστέψουν; και πώς θα πιστέψουν, λέγει ο Απόστολος Παύλος, αν δεν ακούσουν; και πώς θα ακούσουν αν κάποιος δεν τους κηρύξει; (Ρωμ. 10, 14- 15). Απόστολος, Ευαγγέλιο, και μετά πάμε να κοινωνήσουμε. Πριν όμως, ομολογούμε τι πιστεύουμε. Αυτά όλα είναι με σοφία, θεόπνευστα βαλμένα έτσι. Η Θεία Κοινωνία είναι η πρόσληψη του Χριστού, η πρόσληψη του αποκαλυφθέντος Χριστού, άρα η βίωση της εν Χριστώ και διά του Χριστού σωτηρίας. Πριν από τη βίωση πρέπει να πιστέψουμε. Σ’ αυτό συντελεί η Γραφή, που είναι η κηρυσσομένη αποκάλυψη του Θεού, προϋπόθεση για την βιουμένη. Κηρυσσομένη και βιουμένη αποτελούν μιαν ενότητα, όπως η Θεία Λειτουργία. Δεν χωρίζονται, γιατί και τα δύο οικοδομούν, συντηρούν, τρέφουν και αυξάνουν την Εκκλησία. Και η Γραφή δεν είναι ένα μέρος της ζωής της Εκκλησίας, αλλά είναι ενσωματωμένη στη ζωή της Εκκλησίας, γιατί μόνον στην Εκκλησία αποκαλύπτεται ο Θεός, μόνον εκεί βιώνει ο άνθρωπος το Θεό.

******

Ένα λάθος πολλών που διαβάζουν την Αγία Γραφή είναι ότι βλέπουν σε αυτήν απλώς ένα ηθικό μήνυμα. Η Αγία Γραφή δεν είναι βιβλίο προσωπικής ευσέβειας. Δεν είναι βιβλίο προσωπικής ερμηνείας. Είναι ένα βιβλίο της Εκκλησίας. Η Αγία Γραφή γνωρίζεται, παραλαμβάνεται και ερμηνεύεται διά της Εκκλησίας, υπό της Εκκλησίας, εν τη Εκκλησία και διά την Εκκλησίαν. Ακόμη και ο ψάλτης, που είναι κατώτερος κληρικός, και αυτός παραλαμβάνει τον Απόστολο από το χέρι του ιερέως και σ’ αυτόν το επιστρέφει· αυτή είναι μία συμβολική κίνηση, που δείχνει ότι η Αγία Γραφή είναι βιβλίο της Εκκλη-σίας. Βιβλίο βεβαίως που οικοδομεί τον άνθρωπο, αλλά οικοδομεί πρωτίστως την Εκκλησία. Αν ο άνθρωπος οικοδομηθεί μόνος του, αυτόνομα, έξω από την Εκκλησία, δεν κάνει τίποτα. Αν απομονώσουμε

τη Γραφή από την Εκκλησία, η Γραφή είναι ένα ξεριζωμένο δένδρο και δεν μας χρειάζεται σε τίποτε.

Ποιός μάς λέει ότι η αποκάλυψη περιέχεται στην Αγία Γραφή; Μας το λέει η Εκκλησία διά της παραδόσεως. Τί είναι η παράδοση; Παλιά τα σχολικά βιβλία έλεγαν ότι, δύο είναι οι πηγές της πίστεώς μας, η Αγία Γραφή και η Ιερά Παράδοσις. Αυτό το αντιγράψαμε από εγχειρίδια Δογματικής των ρωμαιοκαθολικών, που θέλησαν να απαντήσουν στο Λούθηρο, που υποστήριζε το sola scriptura, μόνον η Γραφή.

Δεν κυριολεκτούμε όταν λέμε για την παράδοση, ότι είναι πηγή της πίστεώς μας. Ως παράδοση εννοούμε την πράξη του παραδίδειν, αλλά και αυτό που παραδίδεται. Παραδίδω κάτι, αλλά για να το παραδώσω, το παρέλαβα από κάπου. Την παράδοση παραλάβαμε από τους Πατέρες μας και εκείνοι από τους άλλους Πατέρες κ.ο.κ., για να φθάσουμε μέχρι τους Αποστόλους, που την παρέλαβαν από τον ίδιο τον Χριστό. Ο Απόστολοι την παρέδωσαν περαιτέρω, γι’ αυτό λέγεται αποστολική παράδοση και παρεδόθη όχι εκτός της Εκκλησίας, αλλά μέσα στην Εκκλησία υπό της Εκκλησίας, γι’ αυτό και λέγεται η Εκκλησία μας αποστολική Εκκλησία. Άρα παράδοσή είναι, πρώτα η πράξη του παραλαμβάνειν και παραδίδειν, και ύστερα αυτό το περιεχόμενο του τι παραλαμβάνουμε και παραδίδουμε.

Το περιεχόμενο της παραδόσεως είναι η πίστη μας που κατεγράφη στην Αγία Γραφή. Αλλά και η Αγία Γραφή είναι μέρος της παραδόσεως. Το πρώτο βιβλίο της Αγίας Γραφής γράφτηκε περί το 50 (πρόκειται για την Α’ προς Θεσσαλονικείς Επιστολή), τα τελευταία βιβλία (κατά Ιωάννην, Αποκάλυψη) γύρω στο 100. Στο μεταξύ διάστημα των 50 ετών δεν είχαμε πλήρη την Αγία Γραφή. Ή, αν θέλετε, προ του 50 δεν είχαμε καν Καινή Διαθήκη. Και όμως υπήρχε η παράδοση και η πίστη. Άρα η παράδοση είναι κάτι το ζωντανό, κάτι που περιέχει την Αγία Γραφή. Η Γραφή είναι η γραπτή παράδοση της αποκαλύψεως του Θεού, όπως η παράδοση είναι η άγραφη αποκάλυψη του Θεού, το άγραφο βιβλίο της αποκαλύψεως του Θεού. Δεν είναι παράδοση τύπων, ιδεών, δογματικών απόψεων, παράδοση ηθών ή εθίμων είναι αυτή η ίδια η ζωή της Εκκλησίας, η ζωή εν Αγίω Πνεύματι, είναι η μνήμη της Εκκλησίας για τον ιδρυτή της και τα πρώτα βήματά της, είναι η καταγραφή της εμπειρίας της Εκκλησίας. Γι’ αυτό πιστεύουμε «κατά τας Γραφάς». Είναι θεόπνευστη, γιατί όλη η ζωή της ‘Εκκλησίας είναι θεόπνευστη. Έτσι στο sola scriptura ή στο sola fide του Λουθήρου θα μπορούσαμε να απαντήσουμε και εμείς sola ecclesia. Η Εκκλησία διατηρεί την πίστη, τη Γραφή. Έτσι Γραφή, παράδοση και Εκκλησία περιχωρούνται, όπως τα τρία πρόσωπα της Αγίας Τριάδος. Δεν χωρίζονται, το ένα περιέχεται στο άλλο, το ένα μαρτυρείται, ζωοποιείται, ερμηνεύεται και ελέγχεται από το άλλο.

Η Εκκλησία είναι ο χώρος που η Αγία Γραφή ζει μέσα στην Ιερά Παράδοση, αποκαλύπτουσα τον απρόσιτο Θεό. Η παράδοση αυτή της Εκκλησίας εκφράζεται διά των αγίων Πατέρων. Οι Πατέρες είναι τα στόματα της Εκκλησίας. Με την Γραφή εφάπαξ η Εκκλησία εξέφρασε την εμπειρία της ως προς την αποκάλυψη του Θεού διά Ιησού Χριστού. Με τους Πατέρες εκφράζει η Εκκλησία διαρκώς την εμπειρία της ως προς την πορεία της μέσα στην ιστορική πραγματικότητα.

Την Κυριακή της Ορθοδοξίας ακούμε στην Εκκλησία μας το λεγόμενο «Συνοδικόν», το οποίο εκφράζει άριστα όσα είπαμε για την αποκάλυψη του απροσίτου Θεού που διαφυλάσσεται μέσα στην Εκκλησία:

«Οι Προφήται ως είδον [πρβλ. Παλαιά Διαθήκη], οι Απόστολοι ως εδίδαξαν [πρβλ. Καινή Διαθήκη], η Εκκλησία ως παρέλαβεν [πρβλ. Ιερά Παράδοση], οι Διδάσκαλοι ως εδογμάτισαν [πρβλ. Πατέρες], η Οικουμένη ως συμπεφώνηκεν [πρβλ. Οικουμενικές Σύνοδοι], η χάρις ως έλαμψεν, η αλήθεια ως αποδέδεικται, το ψεύδος ως απελήλαται, η σοφία ως επαρρησιάσατο, ο Χριστός ως εβράβευσεν ούτω φρονούμεν, ούτω λαλούμεν, ούτω κηρύσσομεν Χριστόν τον αληθινόν Θεόν ημών... Αύτη η πίστις των Αποστόλων, αύτη η πίστις των Πατέρων, αύτη η πίστις των Ορθοδόξων, αύτη η πίστις την οικουμένην εστήριξεν».

*****

Ύστερα από αυτή τη διαδρομή στο μυστήριο του απροσίτου πλην αποκαλυπτομένου Θεού, μπορούμε να κλείσουμε την εισήγησή μας συνοψίζοντας εν είδει συμπεράσματος τα λεχθέντα:

Ο απρόσιτος Θεός απεκαλύφθη όταν «ο Λόγος σαρξ εγένετο». Η πληρότης της αποκαλύψεως του Θεού είναι ο ενανθρωπήσας Υιός Ιησούς Χριστός.

Ο Ιησούς Χριστός είναι «φως εις αποκάλυψιν εθνών», είναι η μόνη πηγή της αποκαλύψεως του Πατρός εν Αγίω Πνεύματι διά της Εκκλησίας, η οποία Εκκλησία είναι «ο Χριστός παρατεινόμενος εις τους αιώνας» (ι. Αυγουστίνος). Συνεπώς: στην ‘Εκκλησία κηρύσσεται διά της Αγίας Γραφής, που ζει, φυλάσσεται και ερμηνεύεται μέσα στην Ιερά Παράδοση, ο εν Χριστώ αποκαλυφθείς απρόσιτος Θεός. Μέσα στην Εκκλησία ο πιστός ενώνεται με τον Χριστό, που είναι η μοναδική οδός και θύρα η οποία οδηγεί στον διά του Ιησού Χριστού αποκαλυφθέντα απρόσιτο Θεό. Ακολουθώντας αυτήν την οδό, περνώντας από αυτήν την θύρα, ο άνθρωπος συναντά τον Θεό. Και έτσι ο Θεός αποκαλύπτεται στον άνθρωπο, παύει να είναι απρόσιτος και είναι πλέον πατέρας.

(Γεωργίου Αντ. Γαλίτη, Ομοτ. Καθηγητού Παν/μίου Αθηνών, «Αποκάλυψη και Εκκλησία», εκδ. Ι. Μητροπόλεως Ηλείας, Πύργος 2006, σ.24-39)

Πηγή: pemptousia.gr